

Nu staat het intusschen met die geloofs-
wereld in veler hart droef geschapen.
Ze gelooven. o. ja. Waarom zouden ze ook
niet? Er leeft geen vijandschap in hun hart
tegen den Christus. Soms zelfs trekt hun ziel
naar hem heen. En met de ongeloovigen zou-
den ze in geen geval willen optrekken. Maar
bij dat *nage* geloof blijft het dan ook meest.
Troost brengt zoo ondiep geloof hun niet.
Het is hun evenmin een kracht in het leven.
Nauwelijks rekent het in hun overtuiging mee.
En eerst waar van zaken van religie sprake
komt, of hen een vrome op hun weg ontmoet,
of een ziekte insluit, die met levensgevaar
dreigt, voelen ze zekere neiging om met dit
hun vergeten en slapend geloof werkzaam
te zijn.

Feitelijk leven ze dus *buiten* geloof; en
houden ze hun dusgenaamd geloof voor de
een of andere *buitengewone* gelegenheid in
petto.

En dit nu maakt, dat ook het Sacrament
hun zoo vreemd blijft en eindelijk een dood
iets voor hen wordt.

Och, het staat met hun „Christelijk“ geloof,
zoals bij de lieden der wereld met het Voor-
zienigheidsgehoof.

Ook wie den Christus en zijn Woord ver-
werpt, geloof daarom toch evengoed aan God
als de duivelen gelooven, dat er een God is,
en siddren. Zulk een Voorzienigheidsgehoof
komt niet uit de Heilige Schrift noch uit den
Heiligen Geest, maar uit de natuur. En onder
hoe gebrekkigen vorm het ook moge voort-
kruipen, toch vindt ge bij bijna alle men-
schen nog zeker duister besef, dat er een
God is, die hun het leven gaf en een God,
die het ze weer kan afnemen. Tot zelfs in het
godslasterlijk vloeken wordt nog altoos iets
van dat onuitroefbaar besef openbaar.

Maar nu gaat het met dit Voorzienigheids-
gehoof ook bij de fatsoenlijke en brave burgerij
meest zóó toe, dat ze in den regel dit geloof
op volkomen nonactiviteit stellen, en gemeen-
lijk, ook onder het bidden door, leven en han-
delen als waren ze hun eigen god, en als
hadden ze den levenden God niet van noode.

En dat gaat zoo voort tot ze eens plotseling
in den dood komen, en geen uitweg meer zien;
en dan gaan ze opeens weer meens bidden,
en roepen den vergeten God weer aan, en
worden weer dagen lang door dit hun geloof
beheerscht en geleid.

Dat ziet ge zoo in dagen van pensilentie en
bezoeking, in dagen van oorlog of opstand,
in dagen van honger en broodnood, in dagen
van smart en rouw. Dan bloeit dat Voor-
zienigheidsgehoof plotseling weer op. De schelp
opent zich en de parel schittert weer. En het
verbaast u zoo vroom als deze anders onvrome
lieden dan zijn.

Maar juist zoo is het nu ook met het *salig-
makend* geloof gesteld; dat natuurlijk heel iets
anders is dan het *Voorzienigheidsgehoof*.

Ook dit veel hoogere soort van geloof toch
schijnt voor maar al te velen een uiterste red-
middel, waar ze alleen in gevallen van bijzon-
deren nood de hand naar uitsteken.

Zoo in het gewone leven doen ze het daar-
buiten. In hun dagelijksch beroep komt het
niet in. Hun overleggingen en gesprekken gaan
er geheel buiten om. En al omtrent ge niet,
dat het saligmakend geloof in hen zijn kan,
werkzaamheid gaat er toch in geen geval van
dun geloof uit.

Daarom komt het slechts in *buitengewone*
tijden. Als de ban Gods hen in hun consencie
slaat. Als angst en droefnisse om hun ziel
sluipen en die toenijs. Of ook, als er een
zeer scherpe prikkel van ander geloof door de
schors van hun hart dringt.

Maar al den overigen tijd denken ze om hun
geloof niet, leven ze uit hun geloof niet, en
staan ze volkomen gelijk met de ijdele lieden,
in den bodem van wier hart zelfs het kleinste
korrelke van geloof niet verscholen ligt.

En dit nu maakt dat hun geloof nooit
moede is; juist zoo als iemand die nooit zijn
bed verlaat, nooit over moedeheid in de beenen
zal klagen. En overmits nu het Sacrament
door God gegeven is, om een geloof dat
moede werd weer te *sterken*, is het zoo vol-
komen natuurlijk, dat de eigenlijke zielstre-
king naar het Sacrament in hun binnenste nooit op-
komt.

Niet het Voorzienigheidsgehoof, maar het *salig-
makend* geloof weer te *sterken* dat is van
het Sacrament het eigenlijke doelwit en oog-
merk.

En daarom kan een kind van God, dat goed
staat, er niet buiten. Want immers het echte
geloof in Gods kind is als een zuurdesem in
hem, dat nooit stil ligt, maar altoos *werkt*;
waar altoos *actie* van uitgaat; en dat altoos
een *drifende kracht* in zijn binnenste uitoefent
op zijn overleggingen en op zijn wil.

De werkzaamheid van uw geloof is dus nog
iets anders dan uw geloofswerkzaamheid.
Gij zijt werkzaam *uit uw geloof*, als ge de
drifkracht van uw geloof niet weerstaat, maar
volgt, en alzoo tot daden, waar het geloof in
schittert, wordt uitgedreven. Maar het geloof
is *in u werkzaam*, als het u geen rust gunt;
u gestadig dringt er aanzet; en u belet weer in
de lage doffe wereld der ijdelheden terug te
zinken.

Niet alsof dat zoo rusteloos doorgaat van
dag op dag, o, dit moge bij een zeer enkele
voor korte wijle, en na lange oefening zoo zijn,
maar bij verreweg de meesten is het van die
gedadige werkzaamheid nog zeer verre af.

Maar toch Gods kind *heeft* een geloofs-
wereld; het leeft in die geloofswereld; en alleen
in die wereld des geloofs voelt het zich thuis.

En hierdoor nu ontstaat die gedurige af-
matting en overspanning en dorheid des ge-
loofs; dat ge weder meer hoe de geloofs-
kracht slapen ging en tragelijk werkt; evenals
bij een wandelaar, die te veel en te ver liep,
en nu behoefte voelt aan *sterking* van zijn
kracht, en aan een bete die zijn verbruikte
kracht weer kan vernieuwen.

Welnu, op dat oogenblik treedt dan het
Sacrament voor u; want dat Sacrament is het
van God geboden middel, om de inziende
geloofskracht opnieuw te prikkelen en te stalen.
Onder het Sacrament wordt het kind van
God, ook al merkt hij zelf het niet altoos, weer
met verse olie overgoten.

Vandaar, dat de eerste Christenen, wier
strijd zoo ontzettend en wier leven zoo onge-
looflijk gespannen was, *al die dag* om het
Sacrament riepen. En vandaar ook, dat in de
dagen der Reformatie de vraag naar het Sa-
crament, niet eens per jaar, maar gedurig,
weer algemeen werd, en algemeen werd voor
Doop en Avondmaal beide, elk op eigen
manier.

Toen streden de heirscharen des Heeren en
tenen dronken ze telkens uit de beek.

Maar als de harde dagen van strijd op leven

en dood voorbij zijn, en het leger heeft zijn
stille kwartieren weer betrokken, dan is het wa-
ter niet goed genoeg meer, en prikkelt de
dorst niet.

En zoo ging het ook in Christus' kerk.
Men gebruikte zijn geloof niet meer. Men
spande zijn geloof niet meer in. Het geloof
bleef werkeloos in de binnenkamer der ziel
rusten. En natuurlijk toen werd het ook niet
moede meer, en kende het geen uitputting, en
had het aan de sterking door het Sacrament
geen behoefte meer.

Zoo is dus ook voor u het Sacrament in
zeker zin een weerglas, waarop ge den stand
van uw geloof kunt waarnemen.

Maakt het Sacrament van Doop of Avond-
maal, als het terugkeert, op u den indruk van
iets, wel plechtig ja, maar toch eigenlijk over-
toollig; waar ge ook wel buiten zoudt kunnen;
dan blijkt hieruit, dat ge met een *onwerkzaam*
geloof rondloopt; met een geloof dat daarom
niet stomp werd en dus niet geslepen behoefde
te worden, omdat het buiten gebruik bleef.

Maar zijt ge omgekeerd zoo moede in uw
geloof, dat ge, als er twee beurten zijn, de
éene met Doop en de andere zonder Doop,
tot uzelf zegt: „Dan ga ik naar dien dienst
met Doop;“ of ook als ge, zoo het Avondmaal
weer nadert, er reeds vooruit naar verlangt,
en u te leug gesteld voelt, als het pas een week
later komt; dan ja, is dit een teken, dat uw
geloof aan den arbeid is geweest; dat het veel
liep en leed en streed, en daardoor, o, zoo
nameloos *moede* werd; en dat ge daarom *vlapt*
op het Sacrament; dat God u schonk, om de
kracht van uw geloof te benedigen en te ver-
nieuwen.

En zegt ge nu: „Bij mij is het nooit zóó
dof, maar ook nooit zóó hoog gestemd;“ dan
is dit niets ongewoons; want bijna altoos be-
weegt de slinger zich tusschen de uiterste polen
op en neder.

Maar toch, al naar gelang het u valt van dit
„zeer lichte Manna“, of dat uw honger er naar
uitgaat, naar die mate is het in uw binnenste
de dood of het leven geweest.

KUYPER.

Amsterdam, 17 Oct. 1890.

Aanstaanden Maandag keert de stichtings-
dag der Vrije Universiteit terug, en zal
niet enkel te Amsterdam, maar ook elders
in den lande de betekenis dezer stichting
herdacht worden.

Te Amsterdam zal de afstredende Rector,
Mr. D. P. D. Fabius, het rectoraat, na het
houden eener redevoering, overdragen aan
Prot. Dr. J. Wolter; en zal door de goede
zorgen van het Local Comité, in verband
met deze gedachtenisviering eene ures
gebeds gehouden worden, onder leiding van
Ds. K. Fehrbout en Dr. G. van Goor.

Het zal nu voor de tiende maal zijn, dat men
na de stichting dezer Universiteit op den
dag der stichting saamkomt, om te danken
voor wat ons in haar geschonken werd en te
bidden voor haar toekomst.

En al geschiedt dit thans onder minder
prikkelende verhoudingen dan een paar
jaeren geleden, toch blijft nog altoos voor
zeer velen in den lande de Vrije Universiteit
een *steen des aanstoots* en voor niet weinigen
een *banier der hope*.

Op één vraag echter is met opzicht tot deze
stichting reeds nu van lieverlee een volkomen
duidelijkantwoord gekomen. Scheen het een
tijdlang, dat wellicht geheel de Christelijke
actie in den lande, voorzover ze op Pro-
testantsch terrein openbaar werd, en haar
Gereformeerden oorsprong nog niet verloor-
chend had, allengs deze Universiteit steunen
en weerkorrig aan haar steun ontleenen zou,
thans reeds is het uitgemaakt, dat dit *niet*
zoo zal zijn.

Alleen de besliste Calvinisten sluiten zich
bij deze stichting aan, en alle overige Chris-
tensen in den lande, onverschillig of ze Me-
thodisten, Ethischen of Irenischen zijn, kiezen
partij voor de rationalistische Staatsuniver-
siteiten tegenover haar.

Dit nu maakt de verhouding voor het
oogenblik *minder* gespannen. Nu alle ratio-
nalisten met alle niet-Calvinistische Chris-
tensen in bond tegen deze kleine Universiteit
overstaan, en de Overheid nog altoos mild ge-
noeg is, om aan deze heeren op 'slands
kosten den financieelen strijd tegen ons zoo
gemakkelijk te maken, achten ze niets van
ons te duchten te hebben, en zien ze zeer
laatlunkend en met een spilloch om de
lippen op ons, aemachtige Calvinisten, neder.

Nu, dit dragen we, dit zullen we dulden;
en we zijn ten volle bereid de hitte die
daags te dragen, door dubbel te arbeiden en
vierdubbel te betalen, indien maar in een
volgend geslacht de vrucht mag geplukt
worden van hetgeen thans met zooveel
moete en inspanning gezaaid wordt.

De belijders van den Christus, die thans
in de tente der Rationalisten zijn ingeto-
gen, zullen het dan te laat bespreuen, hoe
al de vrucht van hun arbeid ongemerkt in
den stroom van het moderne leven is weg-
gevoeld, en hoe welhaast de tijd komt,
dat er van de vroegere scherpe tegenstel-
ling tusschen Modernen en Orthodoxen niets
meer bij hen valt te ontwaren.

Dan zullen zij machteloos staan; ze zullen
hun positie verspeeld, hun belijdenis ver-
loren hebben en op wetenschappelijk ter-
rein nimmer hebben erlangd, wat ze zoo
vurig begeerden.

De Calvinisten daarentegen, die den moed
hebben gehad, om beslist met het ratio-
nalisme te breken; alle voordeel van het
publieke leven er aan te geven; en zich in
eigen tente terug te trekken, zullen dan
almeer openbaar worden als een welgesloten
en welgewapende groep, die vertrouwen en
invloed bezit bij al wie den Christus naar
de Schrift nog liefheeft, en die in staat
is om haar kloek gekozen positie dapper
en met eere te verdedigen.

Dat nu de Vrije Universiteit niet sneller
groeit, is juist voor ons Calvinisten een
geluk.

Stel toch eens, dat tal van kundige broe-
deren, maar die in de beginselen verzwakt
waren, zich met aandrang bij ons hadden aan-
gemeld, natuurlijk dan zou men hen niet
hebben kunnen afwijzen; dan zou al spoed-
dig het getal onzer hoogleraren verdub-

beld zijn; en zouden we in omvang en
voortgang der wereld, o, zooveel hebben
gewonnen.

Maar juist die *winst* zou het zeer ernstig
gevaar met zich hebben gebracht, dat alle
deze geesten weer een eigen gedachte en
eigen streven hadden meegebracht, en dat
de eendeloze verwarring, waaraan de man-
nen van den *Réveil* een tijdlang ter proef
waren, op het ert der Vrije Universiteit
ware overgebracht.

En dat ware eerst recht haar ondergang
gewest.

Niets toch verleent aan de Vrije Univer-
siteiten zoozeer kracht en sterkte voor de
toekomst, als het feit, dat ze heel het land
door uit één beginsel leeft, en liever
scheidt van haar beste vrienden, dan dat
ze ooit van dat beginsel zoo afgaan.

Juist echter in verband hiermee moet
haar groei dan ook wel langzaam zijn; en
eigenlijk kan de grotere uitbreiding van
onze school in de onderscheidene faculteiten
dan eerst komen, zoo er uit de eigen
kweekelingen der Universiteit jonge man-
nen opstaan, die blijken de vonk van het
genie in de ziel te dragen, met kalmen ernst
uit den hoogte te zijn aangevuld, en die
daardoor de van God geroepen mannen
blijken te zijn, om de eere zijns Naams
ook op het gebied der wetenschap uit te
dragen.

Reeds nu kan men zeggen, dat de *gelden-
lijke capaciteit* van ons volk om kerkelijk
vrij te leven, schitterend bleeken is.

Een eerste proeve hiervan was door de schei-
ding van 1834 gegeven. Ook de mannen der
scheiding toch stonden al spoedig voor
dezelfde behoeften als de mannen der Dole-
antie. Er moest toen aan den rechter voor
geldboeken worden betaald, gelijk nu voor
procekosten, en voorts viel er, toen gelijk
nu, te zorgen voor kerk, pastorie en trak-
tement; later ook voor een school.

Toch zijn de mannen van 1834 voor deze
betrekkelijk zware uitgaven niet terugge-
deinsd; ze hebben de schouders onder den
last gezet; en ook al begonnen ze in de
meeste plaatsen zuiniglijk en soberlijk,
toch is er allengs een geest der vrijwil-
ligheid onder hen ontwaakt, die eerlang de
leiders in staat stelde, om goede kerken en
pastorien, en daarbij tamelijk goede trak-
tement te kunnen aanbieden, terwijl voor
armen, zending enz. jaarlijks nog een goede
penning werd samengebracht.

Uit dit feit verbaad men ons echter een
tijdlang af te leiden, dat ook het overige
Gereformeerde volk tot gelijke en nog
grotere offers in staat en bereid zou blijken.
De Geschiedenis van 1834, zei men, maakten
een uitzondering. De harde vervolging had
die lieden verbitterd. En waar eenmaal
verbittering in het spel is, doet de wre-
kzucht wonderen, ook op geldelijk terrein.

Thans echter is aan deze tegenbedenking
voo goed het zwijgen opgelegd, en is ge-
bleken, dat de *Herant* volkomen recht had,
om te profeetieren, dat ook het overige
Gereformeerde volk, wier het weer vrij-
gemaakt uit banden, even warm en bereid
voor de zake des Heeren ofieren zou.

Immers het bleek op verrassende wijze,
hoe in korte jaren tijds door heel het land
kerkgebouwen konden vrijstaan, pastorien
in bestek werden gebracht, en zoodra er
slechts een leeraar te verkrijgen was, in trak-
tement werd voorzien. Nog slechts drie af
vier jaren is de Doleantie loopende, en reeds
openbaart zich zulk een blijmoedige vrij-
willigheid, dat niet enkel in al deze noo-
den voorzien werd, maar ook voor predi-
kanten, armen, zending, schoolwezen enz.
allengs gezorgd werd, en dat met zulk
een intensiteit, dat b. v. de Doleerenden
te Amsterdam tot een jaarlijksch budget
voor hun Schoolvereniging komen van niet
minder dan f 45,000.

De keur der prelaten nu daargelaten,
beweert het Synodaal genootschap te Am-
sterdam dat het 175 000 zielen telt, terwijl
feitelijk de kring, waarin de Doleantie door-
drong, op ruim 20 000 zielen mag geschat,
en zie desniettemin zijn de collecten in
dezen Doleerenden kring gedurig veel hooger
dan in dezen grooten Synodalen kring.
Zelfs voor de scholen collecteren de Dolee-
renden vaak meer dan de mannen van het
Genootschap.

Deze quaestie is thans alzo uitgemaakt.
Er is gebleken, nu ten tweedenmale ge-
bleken, dat eene kerkelijke groep, die uit een
geloofsbeginzel ageert en haar vrijheid lief-
heeft, in eigen boezem de middelen bezit,
om met eere kerkelijk te leven.

Want men zal zien, zoo we nog eenige
jaren verder zijn, zal de geldelijke elasti-
citeit der Doleerenden nog groter blijken.
De oude gewoonte om te denken, dat men
met wat plaatsgeld voor zijn stoel, en
voorts een cent of af is, slijt uit. Men gaat
begrijpen, dat er op zijn particuliere
begroting van uitgaven evenals een post
voor voedsel en kleeding en woning en
opvoeding, zoo ook een post voor *kerkelijk
leven* moet voorkomen. Ja allengs rijpt het
inzicht, dat niemand vrij uitgaat, tenzij
teaminste zijn inkomsten van *ten volle week*
jaarlijks voor het kerkelijk leven worde af-
gezondert.

Thans echter doet zich het verschijnsel
voor, dat deze regel wel wordt opgevolgd
door den kleinen man, en ook wel door
minnen van kapitaal, maar dat er onder
de lieden van een *matig inkomens* nog o,
zooveel zijn, die naar evenredigheid *veel te
winig* geven.

Betert dit nu allengs, zoo door de pre-
dikant des Woords en den prikkel in de
conscentie als door het goede voorbeeld van
anderen, dan kunnen de inkomsten van
elke kerk misschien nog bijna verdubbeld
worden, en stellig nog met ruim de helft
worden verhoogd.

En terwijl op die wijs de inkomsten

gaandweg zullen *toemenen*, zullen de
lasten waarop men nu zit allengs *minder*
worden.

Het opgenomen geld loopt door aflos-
sing af, zoodat de som voor rente van
jaar tot jaar daalt. Te Amsterdam alleen
in twee jaren tijds met bijna *duizend* gul-
den 'sjaars.

Is dus de Doleantie eenmaal zoover als
thans de Separatie, d. w. z. hebben de
Doleerenden kerken eenmaal een bestaan
van vijftig jaren achter zich, dan zal al
deze schuld zijn afgedaan, en b. v. de kerk
van Amsterdam hierdoor ruim f 30,000
'sjaars minder hebben uit te geven.

Maar dan gevoelt men ook wat rijk
kerkelijk leven zich in onze kerken allengs
zal kunnen ontwikkelen zoo de overvrij-
digheid aanhoudt en deze betere toestan-
den eenmaal intreden. Dan toch zal het
aantal kerkgebouwen bestendig worden
uitgebreid, en het getal predikanten min-
stens worden verdubbeld.

Het is nu nog slechts een wolkje als eens
mans hand, en ontzaglijk zijn de moei-
lijkheden waarmee men den eersten tijd te
worstelen heeft; maar wie bedenkt, hoe an-
dere kerkelijke bewegingen tien en meer
jaren hebben behoefde, om tot eenig begin
van vastigheid te komen, en ziet, hoe nu
reeds na verloop van ruim drie jaren de stand
van zaken onder de Doleerenden is, zal
moeten erkennen, dat er in dit hout groei-
kracht blijkt in te zitten.

Een groep kerken, die uit een vast be-
ginsel leeft en leeft op eigen kosten, kan
zulk een kracht in het land worden. En
daagt nu eenmaal de dag, waarop de overige
Gereformeerden uit den lande even sterk
als wij den drang en de behoefte gaan ge-
voelen, om kerkelijk saam te leven, en
komt het vroeg of laat tot een ineenmel-
ting met de Christ. Gereformeerden, en tot
een vereeniging met die massa Gerefor-
meerden die in Zeeland, op de Veluwe,
in den Ablasserwaard, en waar al niet nog op
een opstanding uit de dooden wacht, dan is
er metterdaad nog hope, dat onze Calvinisten
weer een macht in het land worden en
kerkelijk een zedelijke kracht zullen open-
baren, die zelfs hetgeen in de dagen onzer
vaderen gezien is, nog overtreft.

De tweede poging door Prof. Gunning
van Leiden gewaagd, om zijn stelsel voor de
rechtbank der mannen van „de wetenschap“
wetenschappelijk te vindiceren, heeft bij
hun woordvoerders geen beter onthaal ge-
vonden, dan de eerste.

Ook nu wordt in het Bijblad van de
Herwarming zonder de minste verschooning
de staf gebroken over heel het kaartenhuis,
dat Dr. Gunning met zijn vingers ineen-
zette. Er blijft aan heel zijn betoog letterlijk
geen draad heel. Elk recht om zijn stelsel
als een *wetenschappelijk* stelsel aan te dien-
nen, wordt hem kort en goed ontzegd. En
de poging door Dr. Gunning aangewend,
om zulk een onwetenschappelijke saamlig-
ning van heterogene gedachten toch nog
met het euket *wetenschappelijk* uit te ven-
ten, wordt eenvoudig verklaard uit den
invloed dien onze tijdgeest ook op hem
oefent.

Als „geloofsgetuige“ wordt hem alle eer
bewezen, en in zooverre zijn optreden met
vreugde begroet. Te meer daar hij allicht
een overgang vormt, om velen die anders
van verre bleven staan, allengs naar de
paden van het Modernisme te leiden.

Maar zelfs als „geloofsgetuige“ acht toch
zijn recensent, dat Dr. Gunning in gehalte
achterstaat bij den modernen geest. Immers
bij Dr. Gunning richt zich alle uiting des
geloofs op den Christus, bij den modernen
geest op *God zelf*. En dit laatste staat
natuurlijk hooger.

Wie nu als Calvinist van deze onme-
doogende critiek kennis neemt, denkt er
natuurlijk niet aan, om zich naast dezen
recensent tegenover Dr. Gunning te plaat-
sen. Wat dezen recensent in Dr. Gunning
ergert en stoort, is juist datgene wat ons
met Dr. Gunning gemeen is; en in zo-
verre deze criticus de heiligheden onzer
Christelijke religie eenvoudig als een over-
wonnen standpunt opzij werpt, wordt hij
ons even diep als Dr. Gunning, en be-
schouwen wij de zaak die hij in Dr. Gun-
ning aanrandt, als onze eigene.

In dit opzicht begroeten we dus Dr.
Gunning als pleitbezorger eener ook ons
heilige zaak, en brengen we hem onzen
dank voor de beslistheid, waarmee hij we-
gerde de realiteit van Gods genadewerk los
te laten.

Maar anders staat dit met zijn weten-
schappelijk betoog.

Het denkbeeld van Dr. Gunning, om aan
de Leidse academie, gelijk die thans
bestaat, in het corps der wetenschappen,
gelijk het daar geëerd wordt, een plaats
ook voor de heilige godgeleerdheid te ver-
overen, weersprekt zichzelf. En door zich
desniettemin aan de realisering van dit
denkbeeld te wagen, is Dr. Gunning zelf
er oorzaak van, dat niet alleen het onware
en onhoudbare van zijn positie aan zulk een
academie al te droef uitkomt — wat nog
minder ware, — maar ook dat de indruk,
dien de Christelijke religie op den kring
zijner ambtgenooten kon maken, er door
verzwakt is.

Ook onze tegenstanders kunnen zekeren
eerbied voor de gedachtenwereld van anders-
denkenden, en zoo ook voor de gedachten-
wereld der belijders van den Christus
koesteren, mits die belijders dan ook toon-
en, gestorven te zijn aan de zucht, om
uit de handen van die tegenstanders het
brevet van *wetenschappelijk* man te ont-
vangen.

Maar als de belijders van den Christus, (die
immers *krachtens* hun belijdenis principieel,
zoo tegen het subjectieve als tegen het objec-
tieve uitgangspunt der rationalistische we-
tenschap *moeten* overstaan) in stede van

zich dien smaad te laten welgevallen, toch
een poging gaan wagen, om saam in één
wetenschappelijk corps met hun principi-
eële tegenstanders te arbeiden, en hun stand-
punt in dien kring te vindiceren, dan maakt
dit op de onpartijdigen een zoo onhoudbaren
indruk, dat zelfs de eerbied voor de be-
lijdenis, die men voorstaat, er onder lijden
moet.

Wat Schleiermacher wilde: onder de reeks
verschijnenselen die ons in het menschelijk
leven boeien, ook de historische religieuze
associatie opnemen, en in de associatie der
Christelijke gemeente de rijkste openbaring
van deze idee begroeten, was feitelijk een
vernietiging van de Theologie, en een daar-
voor in de plaats aanbieden aan de philo-
logische faculteit van een nieuwen tak:
religieuze sociale studien.

Vandaar dat Schleiermacher als „weten-
schappelijk“ man gevierd werd. In hem
toch vierde „de wetenschap“ een volkomen
trionf over de Theologie. Want wel was
voor Schleiermacher persoonlijk de Christus,
als historisch uitgangspunt der Christelijke
societiet, de realisering van het hoogste,
dat zich op dit gebied denken liet, maar
het schijnbaar absolute karakter dat hij
deswege aan de Christelijke religie toe-
kende, smolt toch weer in het relatieve
weg onder den sterken invloed van het
subjectief karakter dat heel zijn Theologie
droeg. Schleiermacher neigde daardoor tot
al groter concessien, en „de wetenschap“
wist vooruit, dat het product van Schleier-
machers geestelijke werkzaamheid zich steeds
meer naar haar eischen voegen zou.

Doch zoo is het bij Dr. Gunning niet.
Hoezeer ook Schleiermachers hoofdlijnen
volgende, houdt toch Dr. Gunning met veel
meer taaheid de realiteiten van Gods ge-
nadewerk vast. Hoe lenig en plooibaar
ook, toch zijn er concessien waarvoor hij
met beslistheid terugdeinst.

Dit nu merkt „de wetenschap“ wel, en
deswege kan ze met wat Dr. Gunning wil,
geen vrede nemen. Niet zij toch wil zich
naar den Christus voegen, maar ze eischt
dat de Christus zich voegen zal naar haar.

Dit nu brengt Dr. Gunning in een ver-
legenheid waar hij niet uitkomt.

Hij moet, waar dan ook, een vast punt
vinden, van waar uit hij aan de verlokking
van „de wetenschap“ weerstand kan bieden.

Dit nu zoekt hij in Schleiermachers voor-
stelling van de kerk als hoogste religieuze
gemeenschap.

Maar zoo uitmuntend als deze idee Schleier-
machers diende, zoo slecht helpt ze Dr.
Gunning.

Immers het is Dr. Gunning om een vast
punt te doen, om een *dos moi poe stoo*;
en dat nu kan men alleen in *iets concreets*
beitten.

Hij wordt dus gedwongen die religieuze
gemeenschap *concreet* aan te wijzen om te
komen tot een *bepaalde* gemeenschap. Met
den heiligen Doop komt hij dus niet uit.
Want de gedoopten loopen geheel uiteen, en
een gedoopte als *zoodanig* *strekt* nog niet.

Feitelijk, hoezeer hij hieraan ook zoekt
te ontkomen, landt hij dus aan bij zijn
eigen kerkgenootschap; maar om nu eerst
recht in de moete te raken.

Hij wil toch niet de objectieve historische
belijdenis van deze kerkgemeenschap als
uitgangspunt nemen, maar slechts de *levende*
belijdenis die in die gemeente werkt.

Dan nu echter in die zichtbare gemeen-
schap *allerlei* overtuigingen hopeloos door-
een liggen gewaard, moet hij nu geheel
wilkeurig uit die massa het *ontwikkelde* ge-
meentelid kiezen, dat nog aan de hoofd-
zaak der Christelijke religie vasthoudt.

En overmits Dr. Gunning en zijn geest-
verwanten, in elken kring waarin ze optreden,
een eigen groep leden der kerk tot *eigen-
aardige* ontwikkeling brengen, komt het
resultaat hierop neer, dat de *geestverwan-
ten* van Dr. Gunning en de zijnen in de
onderscheidene kerken, als rechters worden
gesteld om over waarheid of onwaarheid te
beslissen.

Alzoo de geestverwanten van Dr. Gun-
ning zitten in vierschaar, om Dr. Gunnings
arbeid te legitimeeren en wat niet uit zijn
geest is, te verwerpen.

Daarvoor nu kan niemand uit den weg
gaan.

Wil Dr. Gunning met zijn geestverwan-
ten optreden om te verklaren: *Zóó en zóó*
is onze levensovertuiging, en geleid door
deze levensovertuiging, vormen we ons deze
en die wereld van gedachten, — dan zal men
hiervan met belangstelling kennis nemen,
en dit subjectieve bestaan, dat geen
hoogere dan een *subjectieve* pretentie
maakt, als zoodanig eeren.

Maar als Dr. Gunning met de zijnen ons
in goeden ernst komt aanzeggen, dat de
toetsteen der waarheid, ten finale, bij deze
dusgenaamde ontwikkelde gemeenteliden
ligt; althans voor wat de zake des geloofs
betreft; dan moet niet alleen de Moderne
maar evenzoo de Calvinist, dit onhoudbare
tegenspreken.

Op die wijs toch wordt zóomin „de Chris-
telijke religie“ bevestigd, als „de weten-
schap“ tot een rekenen met den Christus
gedwongen, maar én religie én wetenschap
beide van haar vasten grond afgeschoven.

Het zal velen in den lande met ons ge-
smart hebben, dat onze broeder van Lin-
gen in een paar courantaftikelen aanlei-
ding heeft gevonden, om bij het Curatorium
van zijn Gymnasium de kabinetsquestie
te stellen.